

sentiment, puys en ymaginació, recordació, *instinct* e apetit, e d'aquí avant no han res en comú: tantost te acorrerà la rahó, la qual la ànima dels bruts no ateny, car no sap departir ver de fals, ne ---», BMetge (*Somni* I, Ri., 22.23); «quant les bèsties o ocells han fam e estan en presura, leven los ulls en alt: *instinch* de natura los mou a levar los ulls al Creador --- diu que fon tanta fam en la terra de promissió --- les bèsties ajustaven-se --- e levantant los ulls al cel al Creador, udiaven ---», StVicentF (*Quar.*, 258.32) (*instinch* o *estinch*, *DTo.* 1647 i Lacav.); *instintiu* [Lab. 1888; Genís Ag., c. 1875]; *instintivament* [Massó T., *Croq. Pir.*].

¹ El sentit de tot el passatge és poc clar, però sembla que almenys hi ha paralelisme amb la frase *estiga en honors e dignitats* de set ratlles més amunt, de manera que aquest *estiga* seria pronúncia vulgar per *instiga* o, a la inversa, *instiga* seria grafia falsa amb ultracorrecció, per *estiga*: un i altre podrien ser el subjuntiu del verb *estar*, i això més aviat que allò és el que sembla demanar el context. — ² Spitzer (*LexikK*, 64-5) es desorientà postulant com a etimologia un fantàstic *AESTUICARE, postulat evidentment tan arbitrari com impossible semànticament, morfològicament i fins per la fonètica. Treball d'interès per altres dades comparatives, car ell mateix ens recorda que hi ha *estigò(r)* «excitar, pousser» en oc. ant. i prov. mod., on veiem ja l'arrencada presa cap a la documentada acció del gos amb les ovelles.

Instillar, -ació, V. *destillar* *Instint*, *instintiu*, V. *instigar* *Institució*, *institucional*, *instituir*, *institut*, *instituta*, *institutor*, *institutriu*, V. *estar* *Instrucció*, *instructiu*, *instructor*, *instruir*, *instruït*, *instrument*, *instrumentar*, -tació, *instrumental*, *instrumentista*, V. *destruir* *Insubmergible*, V. *submergir* *Insubordinació*, *insubordinar-se*, *insubordinat*, V. *ordre* *Insubornable*, V. *ornar* *Insubstancial*, -alitat, *insubstituïble*, V. *estar* *Insuccés*, V. *cedir* *Insudació*, V. *suar* *Insuficiència*, *insuficient*, V. *suficient* (FER) *Insuflable*, *insuflació*, *insuflador*, *insuflar*, V. *suflar* (INFLAR) *Insular*, *insularitat*, *insulina*, V. *illa* *Insuls*, *insulsa*, V. *sal* *Insult*, *insultant*, *insultar*, V. *saltar* *Insuperable*, *insuperat*, V. *sobre* *Insuportable*, V. *portar* *Insurgent*, *insurrecció*, *insurreccional*, *insurrecte*, V. *sorgir*

INT, men., potser de l'angl. *inked* 'marcat, tenyit (de tinta, mangra etc.)'?

Intacte, *intangibilitat*, *intangible*, V. *tànyer* *Integerrim*, *integració*, *integral*, *integrant*, *integrar*, *integre*, *integrata*, *integritat*, V. *enter* *Integument*, V. *tegment*

INTEL-LIGENT, pres del ll. *intelligens*, -*entis*, 'el qui entén', 'entès, que té perícia', participi actiu de *intelligere* 'compendre, entendre', que era derivat de *lëgëre* 'agafar, escollir'. □ 1.ª doc.: c. 1480, Is. de Villena.

Els altres mots d'aquesta família s'introduïren força abans que aquest, que encara no figura en els diccs. dels Ss. XVI i XVII, fins a Lacav., que el defineix «qui té molta intelligència --- home molt *intelligent* ---; *int.*, perit, pràtic o versat en alguna cosa» (i a exemple d'ell l'accepta el *DTo.*, només en l'ed. de 1757). Altrament, fet paral·lel en les llengües germanes: en castellà no es registra fins a 1605 (*Quixot*), en francès des de 1488 (*RFgn.* xxxii, 91).

DERIV.: *Intelligència* se li anticipà de molt, ja freqüent en Llull (en cast. no n'hi ha data fidedigna fins a 1438): en la història del *Gentil* es presenta als Tres Savis «una molt bella --- dona --- lur dix que ella era *Intelligència*» (p. 8) i més enllà l'anomenen «*Na Intelligència*» (p. 14); però sense personificacions: «demostra ta virtut a ssa *intelligència*, per ço que pus fortment a son voler sies amable», *Blanq.* (NCL. I, 83.17, de nou I, 193.25; III, 127.21); no menys en BMetge: «te acorrerà la rahó la qual --- sap departir ver de fals ---; puys te acorrerà lo enteniment --- que percep les coses invisibles, axí com són --- demonis e tot spirit creat; e puys la *intelligència*, que és aquella virtut de la ànima, que sens tot miyà és subposada a Déu, lo qual ella veu subiranament bo ---; e pus alta, te acorrerà la sancta saviesa, que és amar e tembre Déu» (*Lo Somni* I, Ri., 222.29); Ausiàs: «divinal és lur gran *intelligença* / ---» (LXXXVII). Mot i cosa no obsolets ni ara..., a desgrat d'aquell «abajo la *Intelligència*», encara amb impunes adeptes cinquanta anys després. +*Intelligenciar-se* [Vogel, 1911].*

Intellecte [fi S. xv: M. J. de Galba, -ect trad. d'Albert el Gran], ll. *intellectus*, -*ūs*, id., potser rebut per conducte de l'it. *intelletto* que ja usà Dante.¹ D'ací *intellectual*: «lo poder de Déu, speritualment, venç lo sensual e:l *intellectual* qui és en les creatures», Llull (*Blanq.* II, 211.15); «la ànima vos loa, remembrant e entenent e amant, lo qual loament és *intellectuals*», «enaxí com la motiva sensual del bilador, qui dóna gran colp a la bila, no s'acorda ab la mutiva *intellectual*, qui entén que no cové ésser donat gran colp a la bila», id. (*Li. de Contempl.*, 283.16, 366); *intellectual*, *Blanq.* III (162.17); «tota substància *intellectual*, per tal com és separada e no dependent del cors, és incorruptible; mas la ànima racional és substància *intellectual*: convé, doncs, que sia incorruptible», BMetge (*Somni* I, Ri., 188.10ss., traduint *substantia intellectualis* de la *Summa contra gentiles* de Sant Tomàs).

Intelligible: «los cardenals ordenaren que fossen fets sermons --- e que fossen a les gents *intelligibles*, cor per innoçència són corages d'òmens sens devoció», *Blanq.* (II, 241.27; també II, 158.7). *Intellectiu*, ja Llull, i en BMetge: «apar, doncs, que'l enteniment és incorruptible, e per consegüent la ànima humanal, que és substància *intellectiva*» (*Somni* I, Ri., 190.30: el mot no figura en el text de Ciceró en què aquí s'inspira).

Aquesta família es presenta en forma cultista en totes les llengües romàniques, tot i que sembla haver tingut ús popular en ll. vg., com sigui que d'aquí va passar al bc. *endelegatu* etc., veg. Schuchardt (*ZRPb.* XL,